

Rapport

Rapport over een klacht over de beheerder van het regionale politiekorps Limburg Zuid te Maastricht, thans de politiechef van de regionale eenheid Limburg.

Datum: 6 juni 2013

Rapportnummer: 2013/063

Klacht

Verzoeker klaagt er over dat zijn zoon zonder reden het slachtoffer is geworden van buitenproportioneel gebruik van geweld door de politie. Hij stond als toeschouwer te kijken naar een demonstratie toen hij plotseling door een politieambtenaar van achter werd geslagen met de lange wapenstok en werd gebeten door een politiehond.

Algemeen

De klachtafhandeling door de politie heeft alles bij elkaar lange tijd in beslag genomen. De Nationale ombudsman heeft vervolgens, na een persoonlijk gesprek van twee van zijn medewerkers met de zoon en de echtgenote van verzoeker, getracht een bemiddelingsgesprek onder leiding van een bemiddelaar van de Nationale ombudsman te organiseren. Het verzoek was daarbij om de leidinggevenden van de Mobiele Eenheid aan tafel te krijgen, om te spreken over de keuze voor de inzet van de politiehond. Helaas wilde de politie hier niet aan meewerken.

Door het lange tijdsverloop is een onderzoek gericht op de waarheidsvinding weinig zinvol meer. Het geheugen van alle betrokkenen is immers niet meer betrouwbaar na zo'n lange tijd. Het is daarmee ook voor de Nationale ombudsman na zo'n lange tijd niet meer mogelijk om door het verrichten van onderzoek en het horen van betrokken ambtenaren te komen tot verdere waarheidsvinding met betrekking tot de exacte gebeurtenissen.

Daarom zal de Nationale ombudsman zijn verslag van bevindingen baseren op de verklaringen en overige stukken die zich in het klachtdossier van de politie bevinden. Ook worden de voorhanden foto's van het optreden van de politie meegenomen in de beoordeling. De belangrijkste worden samen met dit rapport (geanonimiseerd) gepubliceerd. Het onderzoek van de Nationale ombudsman zal zich dan ook niet specifiek richten op de exacte vaststelling van de gebeurtenissen die dag, maar eerder op de inzet van de politie(hond) in het algemeen.

De feiten

Op zondag 1 maart 2009 vonden in Maastricht demonstraties plaats van extreem links en extreem rechts. De politie was belast met de handhaving van de openbare orde. In dit kader was ook de Mobiele Eenheid aanwezig.

Op het moment dat de demonstranten van extreem-rechts plaats hadden genomen in de bussen en wegreden, liepen de demonstranten van extreem-links mee met de bussen en zochten de confrontatie. De politie probeerde beide groepen gescheiden te houden.

Op enig moment tijdens het afschermen van de rijdende bussen werd de zoon van verzoeker aangezien voor een demonstrant van extreem-links en aangehouden. Daarbij is hij door een politiehond gebeten. Verzoeker diende een klacht in namens zijn zoon over het door de politie gebruikte geweld bij de aanhouding.

Met betrekking tot de kaders van het grootschalige optreden waarbinnen de inzet van de politiehond (mogelijk) plaatsvond is verder niets beschreven in het uitgebreide klachtdossier. Ook zijn er geen processen-verbaal dan wel mutaties aanwezig die een beschrijving geven van de inzet van de Mobiele Eenheid die dag. Gezien het tijdsverloop en de observatie van de Nationale ombudsman dat er in het kader van de klachtafhandeling, ook op verzoek van de hoofdofficier van justitie, wel is gevraagd om deze kaders maar dat deze niet zijn aangeleverd acht hij het niet zinvol om hier nu nog specifiek om te vragen.

Lezing verzoeker

Naar aanleiding van de klacht van verzoeker bij de Nationale ombudsman heeft er een persoonlijk gesprek plaatsgevonden met de zoon van verzoeker en zijn moeder. Op basis van dit gesprek en het inmiddels uitgebreide klachtdossier komt het volgende beeld vanuit het perspectief van de zoon van verzoeker naar voren. Om privacyredenen gebruikt de Nationale ombudsman niet de echte naam van de zoon, maar noemt hem omwille van de leesbaarheid hier Bas.

Bas stond op de dag van de demonstratie op een afstand te kijken naar het optreden van de politie en de beide rivaliserende groepen. Naast hem stond een vriend en ook een bejaard echtpaar. In zijn beleving stond hij achter de Mobiele Eenheid. Hij zag dat de demonstranten van extreem links zich van hem af bewogen, evenals de politie. Op enig moment werd hij door een vriend gewaarschuwd dat de ME zijn kant op kwam vanuit een andere richting.

Hij stapte opzij en wilde weglopen maar werd op dat moment achter op het hoofd geslagen. Hij kwam daardoor ten val en werd vervolgens in zijn been gebeten door de politiehond. De hond wilde daarop niet gelijk loslaten en Bas wordt meerdere keren gebeten. Bas werd uiteindelijk aangehouden voor openlijke geweldpleging, waar hij later door de rechter voor is vrijgesproken.

In het gesprek dat Bas heeft gehad met medewerkers van de Nationale ombudsman gaf hij aan dat de impact van de aanhouding voor hem groot is geweest. Voor hem speelt vooral het onverwachte een belangrijke rol. Opeens werd hij geslagen, door een hond gebeten en in een politiebusje gestopt. En dat is precies gebeurd door diegenen die jou zouden moeten beschermen, aldus Bas. De lange duur van de klachtafhandeling en het naar zijn gevoel moeizame traject hebben zijn verwerking van het gebeuren geen goed gedaan. Hij is van mening dat als een politieagent een fout maakt, hij dat moet toegeven en excuus moet maken. Nu is er volgens Bas gelogen over datgene wat er gebeurd is en probeert de politieorganisatie zich er ook onder uit te draaien.

Lezing betrokken politieambtenaren

De betrokken politieambtenaar X. was die dag in dienst als hondengeleider en gezien het proces-verbaal van aanhouding die dag belast met de handhaving van de openbare orde in verband met demonstraties van extreem linkse en rechtse groeperingen.

X. kreeg van zijn commandant de opdracht om naar de Tongerseweg te gaan omdat daar een confrontatie dreigde tussen beide groepen. Daar aangekomen bleek de sfeer gespannen te zijn. X. schrijft in het proces-verbaal van aanhouding vervolgens dat zij daar op een gegeven moment de opdracht kregen om de groep demonstranten van extreem-links weg te jagen om een confrontatie met de bussen, waarmee de groep van extreem-rechts zou worden weggevoerd, te voorkomen. Hij zag dat een vijftal jongeren zich losmaakte van genoemde groep en de Prins Bisschopssingel over rende. Hij zag dat de jongen die hij later heeft aangehouden (Bas), ook bij deze groep zat. Ook zag hij dat er vanuit dit groepje dingen werden gegooid naar de bussen, of naar hem. Hij heeft hierop weer geprobeerd de groep weg te jagen. Hij zag dat er toen weer voorwerpen werden gegooid. Hierop heeft hij weer een charge uitgevoerd. Hij zag dat Bas ook weer bij het genoemde groepje stond. De betrokken verbalisant schrijft dat hij, om het gooien van voorwerpen een halt toe te roepen, Bas vervolgens met geweld heeft aangehouden.

In het door X. opgemaakte "Rapport geweldsaanwending" beschrijft hij dat er iemand, naar later bleek Bas, in zijn richting kwam lopen. Dit was de tegengestelde richting van die waar Bas zich volgens sommigen naartoe diende te begeven. X. liep vervolgens met zijn diensthond vooruit in de richting van Bas. Toen de hond van X. in de buurt van Bas was, viel deze op de hond. Hierop beet de hond Bas. Doordat de lijn van de hond vast bleef zitten aan Bas reageerde de diensthond tot drie keer toe en beet Bas daarbij.

Een eveneens aanwezige collega van X., verbalisant Y., beschrijft in zijn proces-verbaal van bevindingen dat de bussen door demonstranten van extreem-links bekogeld werden met diverse voorwerpen. Hij zag dat diverse mensen door de linie heen renden, over de Prins Bisschopssingel. Hij zag dat er personen uit de richting van de linkse demonstranten

kwamen gerend. Een van deze personen bleek later Bas te zijn. Hij zag dat deze persoon wegrende en dat deze werd aangehouden door X.

De foto's

Visie hoofdofficier van justitie

De hoofdofficier van het arrondissementsparket Maastricht gaf, daarom gevraagd door de korpschef van politie, haar visie op de geweldsaanwending door de politie. De hoofdofficier constateert dat uit het klachtdossier onvoldoende blijkt onder welke omstandigheden het geweld heeft plaatsgevonden. De opgemaakte processen-verbaal zijn in die zin onvolledig en bemoeilijken de toetsing achteraf. Uit het fotomateriaal blijkt dat klager is geslagen met de lange wapenstok. Dit geweldsmisbruik is niet vastgelegd in het meldingsformulier geweldsaanwending. Zij is van oordeel dat er onvoldoende klachtonderzoek heeft plaatsgevonden maar dat een nader klachtonderzoek, 2 jaren na datum, vermoedelijk nauwelijks relevante bevindingen zal opleveren. Zij baseert haar oordeel daarom op de stukken die wel voorhanden zijn.

Zij komt tot de conclusie dat de lezing waarin Bas als nieuwsgierige toeschouwer moet worden beschouwd, die abusievelijk is aangezien voor een linkse demonstrant, de meest waarschijnlijke is. Tevens constateert zij daarbij dat Bas zich naar haar mening heeft blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat hij in de hectiek van het moment zou worden aangezien voor een linkse demonstrant. De politie trachtte een aanvaring tussen beide groepen te voorkomen en voerde daarbij charges uit. Klager werd aangezien voor een demonstrant en werd geconfronteerd met een stevig politieoptreden.

Uitgaande van de aannemelijke veronderstelling dat klager is aangezien voor een linkse demonstrant blijkt dat de lezing van klager ten aanzien van het politieoptreden dat in reactie hierop plaatsvond, afwijkt van de lezing van de betrokken verbalisant. Op grond van de beschikbare informatie acht de hoofdofficier van justitie beide lezingen aannemelijk. Gelet daarop kan zij niet vaststellen dat er sprake is geweest van onrechtmatig/buitenproportioneel geweldsgebruik. Het tegendeel is echter naar haar mening evenmin ondubbelzinnig vast komen te staan.

Gelet op het vorenstaande onthoudt zij zich daarom van een oordeel omtrent het toegepaste geweld.

Visie Korpsbeheerder

De korpsbeheerder volgt de visie van de hoofdofficier echter niet en geeft aan dat hij het advies van de commissie voor politiekklachten overneemt en verklaart de klacht van verzoeker ongegrond.

De commissie overwoog dat Bas door de verbalisant kon worden aangezien als een van de oproerkraaiers. De commissie acht het aannemelijk dat klager in het tumult voor de verbalisant niet herkenbaar is geweest als een onschuldige toeschouwer waardoor het door de verbalisant gebruikte geweld zich ook op Bas heeft gericht. Zij acht dit klachtaspect niet gegrond.

De commissie acht het niet aangetoond dat de verbalisant bewust en gericht met de wapenstok in de richting van Bas heeft geslagen met het doel om hem op het achterhoofd te raken. Zij acht het aannemelijk geworden dat verbalisant heeft gezwaaid met de wapenstok ("...met het oogmerk om conform de voorschriften dit politiegeweld uit te oefenen...") en daarbij per ongeluk het achterhoofd van Bas heeft geraakt. De commissie is van oordeel dat er geen enkele aanleiding is om aan te nemen dat de verbalisant onheuse bedoelingen zou hebben gehad bij zijn optreden. Ook dit klachtaspect acht zij daarom ongegrond.

De commissie begrijpt dat Bas op de diensthond is gevallen, nadat hij door de wapenstok werd geraakt en dat hij daarbij vrijwel onvermijdelijk door de hond in zijn been werd gebeten. De commissie acht het in voldoende mate aangetoond dat de diensthond niet door de verbalisant werd aangezet tot deze actie maar dat het hele bijtincident te wijten is aan deze ongelukkige samenloop van omstandigheden. De commissie acht dit klachtaspect niet gegrond.

Samenvattend concludeert de commissie dat Bas zich heeft blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat hij zou worden aangezien voor een demonstrant. Als zodanig is hij dan ook slachtoffer geworden van het politieoptreden. Zij begrijpt dat Bas het politieoptreden als onrechtmatig en buitenproportioneel heeft ervaren ("...voor zover Bas ter plekke als onschuldige toeschouwer aanwezig was...."). Zij is echter van oordeel dat, vanuit het standpunt van de verbalisant, voor wie Bas immers hoorde tot de groep demonstranten die voorwerpen hadden gegooid, het politieoptreden en het daarbij toegepaste politiegeweld rechtmatig en proportioneel is geweest.

Beoordeling

Behoorlijkheidsvereiste

Grondrechten

Grondrechten zijn neergelegd in de Grondwet en in verdragen zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Van de overheid mag worden verwacht dat zij deze grondrechten respecteert. Als in de Grondwet of het verdrag is bepaald dat bij wet uitzonderingen op een grondrecht mogelijk zijn, moet de overheid zich zorgvuldig aan daarvoor geldende criteria en voorschriften houden.

Het recht op lichamelijke integriteit is een grondrecht dat door de Grondwet en internationale verdragen wordt beschermd. Het gebruik van geweld tegen personen betekent een inbreuk op dit grondrecht. Wanneer de openbare orde (ernstig) wordt verstoord kan de politie geweldsmiddelen toepassen, om de openbare orde te herstellen.

Het gebruik van geweld dient echter zoveel mogelijk te worden voorkomen. Het daadwerkelijk gebruik van geweld door de politie moet in overeenstemming zijn met de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit. Van geval tot geval zal moeten worden beoordeeld of het beoogde doel het gebruik van geweld rechtvaardigt en of dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt.

Politiehonden

Ook het inzetten van een politiehond valt, gelet op de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar, onder het gebruik van geweld. De inzet van een politiehond is een zwaar geweldsmiddel, waarvan behoedzaam gebruik dient te worden gemaakt en het is slechts geoorloofd onder het direct en voortdurend toezicht van een diensthondengeleider. Aangezien de bestaande regelgeving geen nadere precisering bevat onder welke voorwaarden een politiehond mag worden ingezet, deed de Nationale ombudsman in een eerder rapport reeds aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de aanbeveling om de inzet van de diensthond nader te normeren. Deze nadere normering is echter nog niet tot stand gekomen.

Gedraging niet behoorlijk

Op basis van de bevindingen acht de Nationale ombudsman het aannemelijk dat Bas niet behoorde tot de groep extreem-linkse demonstranten en dat hij dus abusievelijk daar wel voor is aangezien door de betrokken hondengeleider. Hij is ook door de rechter vrijgesproken van het plegen van openlijk geweld.

Dat feit alleen maakt het optreden van de hondengeleider echter nog niet onbehoorlijk. Bas had in de directe omgeving van de demonstratie en daarmee de Mobiele Eenheid ook niets te zoeken en heeft zich door zijn nieuwsgierigheid blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat hij kon worden aangezien door de politie als een oproerkraaier.

De Nationale ombudsman acht het ook aannemelijk geworden dat de hondengeleider geen commando heeft gegeven aan de hond om te bijten. Bij de beoordeling van het toegepaste geweld gaat het echter niet alleen om de vraag of de hondengeleider het opzet had dat de hond zou bijten, maar ook of deze de hond op een professionele manier heeft ingezet. Daarin verschilt de wijze waarop de Nationale ombudsman deze zaak beoordeelt van de wijze waarop de klachtencommissie dat heeft gedaan.

Gebrekkige verantwoording geweld

Wat de Nationale ombudsman met betrekking tot deze klacht het meeste stoort, net als de hoofdofficier van justitie, is de onvolledigheid van de verslaglegging en verantwoording van het gebruikte geweld hetgeen de toetsing achteraf bemoeilijkt. De Nationale ombudsman rekent dit de korpsbeheerder zwaar aan.

Het is onaanvaardbaar dat indien er gebruik wordt gemaakt van een potentieel zwaar geweldsmiddel tijdens een grootschalig optreden er tijdens de klachtafhandeling vervolgens niets terug te vinden is over de kaders van het grootschalige optreden door de Mobiele Eenheid die dag. In dat kader zou immers de inzet van de politiehonden normaliter moeten vallen. Er kan en mag bijvoorbeeld alleen binnen dit verband worden gechargeerd, ook door hondengeleiders, als het publiek duidelijk door de commandant is gesommeerd om te vertrekken. Nu de context ontbreekt voor de beslissing tot de inzet van de politiehond op de wijze waarop hij is ingezet, ter aanhouding van Bas, is de verantwoording van het gebruikte geweld onvoldoende.

Alleen al hierom is de Nationale ombudsman van oordeel dat de klacht over het gebruikte geweld gegrond is.

Beslissing tot inzet politiehond niet behoorlijk

Dit klemt des te meer omdat de Nationale ombudsman ook zonder deze ontbrekende verantwoording van oordeel is dat het gebruik van de politiehond hier niet behoorlijk is.

In tegenstelling met de geschetste situatie in het proces-verbaal van aanhouding door de betrokken politieambtenaar X is de Nationale ombudsman van oordeel dat op de foto's

duidelijk te zien is dat de hond aan de riem ver voor de hondengeleider uitloopt en dat zij in achtervolging waren van vluchtende blijkbaar verdachte burgers. Daarbij is het een feit van algemene bekendheid dat deze honden getraind zijn om te bijten als mensen in dit soort situaties te dichtbij komen. Het feit dat de hondengeleider geen commando heeft gegeven aan de hond om te bijten doet hier niet aan af. Ook een goed opgeleide politiehond die geen bijtopdracht heeft gekregen, zal in het algemeen wel bijten indien iemand te dichtbij de hond of zijn baas komt of indien iemand zich bedreigend gedraagt of een onverhoedse beweging maakt. En dat is nu precies wat je kan verwachten in deze situatie.

De Nationale ombudsman concludeert dan ook dat de politiehond niet op deze wijze ingezet had mogen worden. Door de hond onder deze omstandigheden op deze wijze in te zetten heeft de hondengeleider zich blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat zijn hond een onschuldige burger zou bijten. Op de foto's is ook duidelijk te zien dat zich in de directe nabijheid van Bas ook andere toeschouwers bevonden van wie het op het eerste gezicht niet aannemelijk was dat zij iets kwaads in de zin hadden. Voor het zelfde geldt had de hond deze toeschouwers gebeten. Een inzet van de politiehonden bij de bewaking van objecten zoals hier de bussen zou beter zijn geweest. Daarbij zou er echter steeds een zeer ruime afstand tussen hond en publiek moeten zijn. Als het publiek dan toch bewust in de richting van de honden komt lopen verschuift de verantwoordelijkheid voor het oplopen van een beet naar de burger.

De Nationale ombudsman acht de wijze waarop de politiehond is ingezet niet behoorlijk.

Gebruik wapenstok

De Nationale ombudsman volgt het advies van de commissie voor de politiekachten aan de korpsbeheerder ook op dit punt niet helemaal. Blijkbaar is de commissie in de veronderstelling dat de beoordeling van het gebruikte geweld door de betrokken hondengeleider afhankelijk is van zijn 'onheuse' bedoelingen. De Nationale ombudsman is echter van oordeel dat als een politieambtenaar om zich heen zwaait met een lange wapenstok het binnen diens verantwoordelijkheid valt om niemand te raken, en dan zeker niet op het uitermate kwetsbare hoofd, als dat niet zijn opzettelijke bedoeling is.

Alles in samenhang bezien concludeert de Nationale ombudsman dat het door de politie gebruikte geweld niet proportioneel was en een ongerechtvaardigde inbreuk heeft gevormd op de lichamelijke integriteit van de zoon van verzoeker.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van het voormalige regionale politiekorps Limburg-Zuid, thans de regionale politie-eenheid Limburg, is gegrond ten aanzien van het

gebruik van geweld door de politie wegens het onvoldoende respecteren van het grondrecht van de lichamelijke integriteit.

Slotbeschouwing

Aangezien de bestaande regelgeving geen nadere precisering bevat onder welke voorwaarden een politiehond mag worden ingezet, deed de Nationale ombudsman de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een eerder rapport (2009/076) de aanbeveling om de inzet van de politiehond in nadere regelgeving vast te leggen. Op dit moment is deze nadere regelgeving nog niet voorhanden. In het kader van een onderzoek uit eigen beweging naar politiegeweld wordt hieraan opnieuw aandacht besteed door de Nationale ombudsman (rapport 2013/055).

De Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer